

4 K MODELI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARINI TASHKIL QILISH

Navoiy shahar 8-maktab Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

Kamolova Gullola

Annotatsiya: Ushbu maqolada 4 K modeli asosida boshlang'ich sinflarida o'qish savodxonligi darslarini tashkil qilish haqida yoritilgan. Boshlang'ich sinflar uchun ushbu yangi darsliklar o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirish, nafaqat bilim, balki zamonaviy jamiyatga muvaffaqiyatli moslashish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan. O'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash o'qitish jarayonida yuqori samaradorlikka olib keladi.

Kalit so'zlar: Kreativ fikrlash, 4K, axborot, ijodiy fikrlash, jamoada ishlash, interfaol, model.

Boshlang'ich ta'lim shaxs shakllanishi davrining eng muhim bosqichlaridan biri desak mubolag'a bolmaydi. Boshlang'ich sinf bu bola hayoting eng muhim bosqichi ya'ni shu bilan birga ong ostida olamni anglash, tasavvur va bilimlar poydevorini tiklash pallasini bo'lgani uchun ham nozik e'tibor talab etadi. Ayni shu pallada bola o'zida "o'quvchi shaxs"ni yaratadi maktabga va ta'lim olishga nisbatan qiziqishni, mehrini tuyadi, ilim yo'lidagi kelgusi natijalar uchun kuch to'playdi. Bu esa, zamonaviy pedagogika oldidagi doimiy va murakkab masala sifatida darsliklarning g'oyaviy, tarbiyaviy va ma'rifiy saviyasiga jiddiy yondashishni talab etadi. Xalq ta'lim tizimining 2030 rivojlantirish konsepsiyasida o'qitish metodikasini takomillashtirish vazifasi belgilangan. Shunga muvofiq darsliklarni yangilash bo'yicha muayyan ishlar bajarildi. Xususan ilg'or xorijiy tajribalar asosida 1-4sinf darsliklari yangidan "4K" modeli asosida tayyorlandi. "4K" modelida foydalanish ko'plab sinovlardan otgan, muhimi, zamonaviy yondashuvdir. Ushbu "4K" modeli orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, o'z fikrini erkin bayon etishiga alohida ahamiyat beriladi. Yangi zamonaviy maktab darsliklari innovatsion yondashuvni tashkil etadi va ta'lim samaradorligini oshiradi. Yuqorida

takitlab o‘tilgan "4K" modeli bolalarni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib ,to‘rt asosiy kompetensiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kollaborasiya: Darsliklar o‘quvchilarning jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradigan tarizda tuzilgan. Bu o‘quvchilarga hamkorlik qilish, samarali fikr almashish va o‘zaro qo‘llab quvvatlash ko‘nikmalarini o‘rganishga ko‘maklashadi.

Kommunikativlik: Darsliklar o‘quvchilarning boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. O‘quvchilar o‘z fikrlarini aniq va ravshan ifodalashga, suhbatdoshni tinglashga va tushunishga ,ma‘lumotni yetkazishda til vositalaridan unumli foydalanishga o‘rganadilar.

Kreativ fikrlash: Darsliklar ijodiy fikrlashni va yangilik qilish qobiliyatini o‘quvchilar o‘z maqsadlariga erishish uchun yangicha yondashishni qo‘llashni o‘rganadilar, innavatsion yechimlarni ishlab chiqadilar va ijodiy. muammolarini hal qilish ko‘nikmalariga ega boladilar.

Kritik fikrlash: Ushbu metodologiya o‘quvchilar axborotini tanqidiy baholash, o‘z fikr mulohazalarini shakillantirish rivojlantirish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. O‘quvchilar muammoga analitik nuqtai nazaridan yondashishni o‘rganadilar va mantiqiy fikrlash asosida o‘z nuqtai nazarini shakillantiradi.

Hozirgi kunda ta‘lim jarayonida interfaol metodlar va axborot texnologiyalarini o‘quv jarayonida qo‘llashga bolgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday bo‘lishining sabablaridan biri ,shu vaqtgacha an‘anaviy ta‘limda o‘quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga qaratilgan bo‘lsa, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish esa ularni egalayotgan bilimlarni o‘zlari qildirib topish , mustaqil o‘rganish va fikrlash, tahlil qilish, hatto yakuniy xulosalarni o‘zlari keltirib chiqarishga o‘rgatadi. O‘qituvchi bu jarayonda shaxs rivojlanishi ,shakillanishi ,bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik yo‘naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Bugungi kunda ta‘limda " Aqliy hujum", " Fikirlarning shiddatli hujumi", "Tarmoqlar" metodi, "Beshinchisi inortiqcha", "Yumaloqlangan qor", " zigzak", " oxirgi so‘zini men aytay kabi zamonaviy texnologiyalar qo‘llanilmoqda. Bu metodlar bolalarni dars mashg‘ulotlaridan zerikishlarini oldini oladi , bolalar o‘yinlar orqali ham o‘zlari

uchun kerakli bilimni oladi. Bugungi kun o'qituvchidan ilg'or pedagogik va yangi axborotlar texnologiyalardan o'quv jarayonida foydalanishni talab etmoqda .

Quyida sinflar kesimida ayrim mavzular asosida o'qitishning zamonaviy usullarini tadbiq etish boyicha tavsiyalar beriladi. O'ylaymizki darslikdagi topshiriqlarni qiziqarli bo'lishidan ko'ra samarali bo'lishi ko'proq ahamiyatga egadir. Masalan bir topshiriqda: Tushurib qoldirilgan sozni toping? deb berilgan .

Kindik qoni to'kilgan,
Tug'ulib o'sgan diyor.
Ona kabi mehribon ,
Yagona va betakror .
Bag'rida biz quvnaymiz,
Uni _____ ataymiz !

Katta ehtimol bilan boshliqqa "Vatan" yoki "O'zbekiston" so'zlari qo'yiladi. Bu topshiriq bir qarashda qiziq ko'rinishi mumkin, ammo o'qish savodxonligi ko'nikmalarini (ayniqsa 4K ko'nikmalarini) rivojlantirishga aloqador emas. Bu masalaga o'quvchi istagan so'zini qo'yadi, bu bilan undagi qaysi ko'nikmani shakllantirish yoki rivojlantirmoqchimiz samarasiz deganda aynan shu narsa aytib otilmoqda.

Takrorlash va mustahkamlash darslarida kichik guruhlarda ishlash jarayonida ta'lim oluvchilar bir-biriga o'rtoqlik yordamini ko'rsatadilar, o'zlashtirishi pastroq o'quvchilar do'stona yordamni his qiladilar, guruhlar o'rtasida sog'lom raqobat ruhi tug'iladi, bu ularni muvaffaqiyatli faoliyatni shakllantirish uchun qulay psixologik muhit yaratadi. Bunday hollarda o'qituvchining roli faqat muvofiqlashtirish, yo'lyo'riq, maslahat va rag'batlantirishdan iborat. Hamkorlik muhiti ishtirokchisi muloqot davrida shaxsiy fikrini bayon etish bilan birga, o'zgalar fikri bilan ham hisoblashadi, o'zini boshqaradi, u yoki bu ma'lumotlarni bilishi guruhga muvaffaqiyat olib kelishi, aksincha, topshiriqlarni o'z vaqtida bajarmaslik mag'lubiyatga sabab bo'lishini amaliyotda ko'radi, o'quvchining mas'uliyat hissi ortadi. Intellektual munozara maydoni, xayrixohlik va ishbilarmonlik muhiti shakllanadi. O'qituvchi topshiriqlarni o'quvchilarga taqsimlash chog'ida huddi shu jihatga e'tibor berishi, ya'ni ta'lim oluvchining qaysi mavzu yoki sohani (og'zaki nutqi, yozma nutqi, imlo) o'zlashtirishda qiynalsa, shu yo'nalishdagi vazifalarni

topshirishi kerak. Takrorlash va mustahkamlash darslarida hamkorlikdagi o'quv muhitini tashkil etish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasini rivojlantiradi, ularning shaxsiy o'sishiga yordam beradi, mustaqilligini rivojlantiradi, bu ularning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvida bebaho rol o'ynaydi, shuningdek o'qituvchining o'zini doimiy ijodiy izlanishda bo'lishga undaydi.

Takrorlash va mustahkamlash darslarida o'quvchilarni hamkorlikda o'qitishni tashkil etishning bir necha metodlari mavjud¹:

1. Komandada o'qitish (R.Slavin) da o'quvchilar teng sonli ikki komandaga ajratiladi. Har ikkala komanda bir xil topshiriqni bajaradi. Komanda a'zolari o'quv topshiriqlarini hamkorlikda bajarib, har bir o'quvchi mavzudan ko'zda tutilgan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga e'tiborni qaratadi.

R.Slavinning ta'kidlashicha, o'quvchilarga topshiriqlarni hamkorlikda bajarish uchun ko'rsatma berilishi etarli emas. O'quvchilar tom ma'nodagi hamkorlik, har bir o'quvchining qo'lga kiritgan muvaffaqiyatidan quvonish, bir-biriga sidqidildan yordam berish hissi, qulay ijtimoiy-psixologik muhit vujudga kelishi zarur. Mazkur texnologiyada o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish sifatini aniqlashda ularni birbiri bilan emas, balki har bir o'quvchining kundalik natijasi avval qo'lga kiritilgan natija bilan taqqoslanadi. SHundagina o'quvchilar o'zining dars davomida erishgan natijasi komandaga foyda keltirishini anglagan holda mas'uliyatni his qilib, ko'proq izlanishga, bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga intiladi.

2. Kichik guruhlarda hamkorlikda hamkorlikda o'qitish (R. Slavin, 1986).

Bu yondashuvda kichik guruhlar 4 ta o'quvchidan tashkil topadi. O'qituvchi avval mavzuni tushuntiradi, so'ngra o'quvchilarning mustaqil ishlari tashkil etiladi. O'quvchilarga berilgan o'quv topshiriqlari 4 qismga ajratilib, har bir o'quvchi topshiriqning ma'lum qismini bajaradi. Topshiriq yakunida har bir o'quvchi o'zi bajargan qism yuzasidan fikr yuritib, o'rtoqlarini o'qitadi, so'ngra guruh a'zolari tomonidan topshiriq yuzasidan umumiy xulosa chiqariladi.

¹ . Сафин Д.В., Мусина Р.Г. Таълим бериш ва ўқишнинг интерактив усуллари. Ўқув қўлланма. 5-модуль, - Т., 2007. -43-б

O'qituvchi har bir kichik guruh axborotini tinglaydi va test savollari yordamida bilimlarni nazorat qilib baholaydi. O'quvchilarning kichik guruhlardagi o'quv faoliyati o'yin (turnir, musobaqa) shaklida, individual tarzda ham tashkil etilishi mumkin. Hamkorlikka asoslangan o'quvchilarning faolligini oshirishga mo'ljallangan, o'quvchilarni boshqalarning fikrini eshitish, tushunish, hurmat qilish, o'zgalar manfaatlari bilan hisoblashish, ulardan o'rganish, ularga o'rgatish, ta'sir qila olish, o'zining va boshqalarning "men"ligini sezish, his qilish, o'zini boshqarish, fikrini lo'nda, puxta va aniq bayon qila olishga o'rgatishga qaratilgan interfaol o'qitish usullari tez rivojlanib, ijobiy samara bermoqda. O'zaro hamkorlikning muhim omili va o'quvchilarning o'zaro munosabati xususiyatini belgilovchi asos o'qituvchi bilan o'quvchi hamkorligining shakllaridir. Hamkorlikdagi o'quv faoliyati o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarining va birgalikdagi xatti-harakatlarining alohida turidirki, u o'zlashtirish ob'ektini, bilim faoliyatining barcha qismlarini qayta qurishni ta'minlaydi.

Hamkorlikdagi o'quv faoliyatining maqsadi o'zlashtiriladigan faoliyat va birgalikdagi harakatlar, munosabat va muloqotning boshqarish mexanizmini yaratishdir. Hamkorlikdagi faoliyatning mahsuli o'quvchilar ilgari surgan yangi g'oyalar va o'zlashtirilayotgan faoliyatning mohiyatiga bog'liq maqsadlar va sheriklikdagi shaxs pozitsiyasini boshqarish istaklarining yuzaga kelishidir. Hamkorlikdagi faoliyat usuli deganda, o'qituvchi bilan o'quvchining birgalikdagi hatti-harakatlarining tizimini tushunish kerak. Bunday xatti-harakat o'qituvchining o'quvchiga ko'rsatadigan yordamidan boshlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Azizxo'jaeva N.M. (2006) Pedtexnologiya va pedagogik mahorat. – T.: "Fan,61–69-b.
2. Til va adabiyot ta'limi(O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligining ilmiy metodik jurnali) 2021. 1 son 20-23 b
3. Siddiqova, D .(2020) Bo'shang'ich sinflarda interfaol ta'lim va loyihalash texnologiyasi.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 - apreldagi O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'lim tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida " gi Farmoni.